

вадами зору, наказом Міністерства освіти УРСР від 14 липня 1978 року №167 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання, виховання та медичного обслуговування дітей з вадами зору в Українській РСР», та на виконання постанови Ради Міністрів УРСР від 24 квітня 1978 року №218 «Про заходи з дальшого поліпшенню офтальмологічної допомоги населенню», до 1 грудня, керівництво Київського державного педагогічного інституту імені О.М.Горького, мало внести пропозицію про відкриття у 1979 році на дефектологічному факультеті КДПІ імені Горького спецгрупи, з підготовки тифлопедагогів для спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з порушеннями зору [14; 40-43].

У кінці семидесятих років кількість логопедичних пунктів, дошкільних груп та закладів спеціального призначення для дітей з порушеннями мовлення значно зросла, відповідно вищі педагогічні навчальні заклади повинні були готувати потрібну кількість кваліфікованих логопедів та розробляти питання логопедичної допомоги даним закладам. Згідно наказу №11 від 25 січня 1979 року «Про стан і заходи по дальшому поліпшенню логопедичної допомоги дітям в Українській РСР» працівники кафедр дефектологічного факультету КДПІ імені О.М.Горького протягом 1980-1985 років мали забезпечити розробку актуальних питань логопедичної роботи в допоміжних школах та шкільних логопедичних пунктах [15; 33-35].

Тож, можна підсумувати, що у 70-ті роки ХХ століття, Міністерство освіти України, незважаючи на перешкоди, докладало багато зусиль для підготовки дефектологічних, і зокрема, логопедичних кадрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7967. – Арк.36-43.
2. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2965. – Арк. 4.
3. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 3011. – Арк. 11-12.
4. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7967. – Арк.36-43.
5. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 3091. – Арк. 1-25.
6. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 3134. – Арк. 7-26.
7. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 3273. – Арк. 1-14.
8. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8650. – Арк.16-17.
9. Программа педагогических институтов. Педагогическая практика студентов отделения логопедии для специальности 2111 «Дефектология» (логопедия). – Москва, 1978. – С. 2-11.
10. Капустин А.И. Народный университет дефектологических знаний на Донбасе / А.И. Капустин // Дефектология. – 1977. – №5. – С. 89-90.
11. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1265. – Арк. 42, 45-46.
12. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8858. – Арк.44.
13. Капустин А.И. Проблемы, перспективы повышения квалификации педагогов специальных школ. (Из опыта работы Донецкого областного народного университета дефектологических знаний) / А.И. Капустин // Дефектология. – 1986. – №3. – С. 75-78.
14. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8908. – Арк.49.
15. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8951. – Арк.40-43.
16. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8993. – Арк.33-35.

УДК 377.35:371.125:37.013.78

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В РЕАБІЛІТАЦІЙНОМУ ЦЕНТРІ

Прядко Л. О.

Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

У статті здійснено опис удосконалення педагогічної практики майбутніх корекційних педагогів до роботи з розумово відсталими дітьми в реабілітаційному центрі шляхом детального висвітлення її кожного етапу. Особливу увагу приділено алгоритму підготовки до занять, аналізу заняття, тематиці методичних семінарів та висвітлено просвітницьку роботу майбутніх фахівців з батьками.

В статтє осуществлено описание усовершенствования педагогической практики будущих коррекционных педагогов к работе с умственно отсталыми детьми в реабилитационном центре путем

детального освітлення її кожного етапу. Особливе уваження уделено алгоритму підготовки к заняттям, аналізу заняття, тематике методических семинаров и отражена просветительская работа будущих специалистов с родителями.

Description of remedial teachers-to-be teaching practice improvement for working with mentally retarded children at the rehabilitation center by performing the detailed illustration of its each stage has been accomplished. Particular attention is paid at training for the classes algorithm, class analysis, subject matter of methodological seminars, and specialists'-to-be educational work with the parents is covered.

Ключові слова: майбутній корекційний педагог, реабілітаційний центр, розумово відсталі діти, педагогічна практика, етапи практики.

Ключевые слова: будущий коррекционный педагог, реабилитационный центр, умственно отсталые дети, педагогическая практика, этапы практики.

Key words: remedial teacher-to-be, a rehabilitation center, mentally retarded children, teaching practice, practice stages.

Важливим фактором ефективної підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи з розумово відсталими дітьми в реабілітаційному центрі є педагогічна практика. Вона створює сприятливі умови для професійного розвитку студентів, формує їх готовність до самостійного мислення, творчості, самовдосконалення.

У процесі практичної діяльності реалізується корекційно-реабілітаційний прогноз, постійно розв'язуються суперечності між суспільними вимогами до особистості та потенційними можливостями розумово відсталі дитини. Майбутні корекційні педагоги мають можливість побачити певний продукт своєї діяльності – розвиток особистості розумово відсталі дитини, її здібностей та життєвих компетенцій. Оскільки кожна дитина є неповторною як особистість, то результативна корекційно-реабілітаційна діяльність є творчою.

Проблеми педагогічної практики привертала уваги багатьох вітчизняних та російських учених, як-от: Г.В.Гуровець, С.Д.Забрамна, І.П.Колесник, Н.І.Королько, С.П.Миронова, Н.М.Назарова, М.М.Перова, Г.С.Піонтківська, В.М.Синьов, О.А.Стребелева, М.К.Шеремет та ін.

Проте важливі питання організації та проведення педагогічної практики в умовах сучасного реабілітаційного простору потребують удосконалення.

Мета статті – здійснити опис удосконалення педагогічної практики майбутніх корекційних педагогів до роботи з розумово відсталими дітьми в реабілітаційному центрі шляхом детального висвітлення її кожного етапу.

Навчальним планом передбачено 4 тижні для проходження виробничої педагогічної практики для студентів четвертого курсу Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка в реабілітаційному центрі. Місцем практики були обрані Сумський обласний центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів та реабілітаційна установа змішаного типу, товариство осіб з розумовою відсталістю «Феліцитас».

На практиці студенти експериментальної групи мали змогу ґрунтовно ознайомитися зі специфікою роботи корекційного педагога в реабілітаційному центрі та вдосконалити професійні вміння і навички.

Зважаючи на вищевикладене, висвітлимо особливості етапів організації студентів та керівництва їх діяльністю.

На настановній конференції майбутніх корекційних педагогів ознайомили із завданнями, організацією, змістом практики та розподілили за базами проходження практики.

У процесі ознайомлювальної роботи особлива увага зверталася на залучення студентів до спостереження за заняттями корекційних педагогів-практиків. Метою цих спостережень було осмислення позитивного досвіду їх роботи з тим, щоб використовувати краще на своїх заняттях. Під час такого виду діяльності майбутні корекційні педагоги створювали той зразок діяльності, на основі якого відбувається вдосконалення педагогічних умінь. Спостереження велося за прийомами організації роботи дітей на заняттях: мобілізація їх пізнавальної активності, спілкування з ними, за допомогою яких методів і прийомів досягається мета заняття, як здійснюється соціалізація дітей. Досвідчені колеги розповідали майбутнім корекційним педагогам про те, якою має бути підготовка до занять. Висвітлювалася система роботи у групі і наявні труднощі під час роботи з дітьми, які мають помірний чи тяжкий ступені розумової відсталості, обговорювалися засоби навчання. У процесі таких обговорень у студентів вироблялися критерії оцінки занять, починав формуватися той ідеал заняття, до якого вони будуть прагнути.

Під час підготовки до занять важливу роль відіграло психолого-педагогічне вивчення дітей. Без аналізу і вивчення індивідуальних можливостей дитини неможливо організувати заняття, щоб дитина навчилася діяти самостійно. Проведення занять передусім передбачало організацію діяльності дитини, яка відвідує реабілітаційний центр, у межах доступної діяльності (ігрової, комунікативної, трудової). Різноманітна практична діяльність із часом перетворюється в індивідуально соціально значущий досвід. У процесі вивчення дитини

з'ясовувалась приблизна шкала індивідуальних досягнень, що може бути різною.

Для майбутніх фахівців проводили методичні семінари відповідно до їхніх запитів: «Організація корекційного середовища в реабілітаційному центрі»; «Особливості корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми, які мають тяжкі вади мовлення»; «Особливості планування занять у реабілітаційному центрі».

Під час підготовки до пробних та контрольних занять у майбутніх корекційних педагогів виникали питання, пов'язані з тактикою педагогічного вибору, що визначається конкретними завданнями з урахуванням індивідуальних можливостей дітей, розумінням того, що в даний момент є важливим для поступального розвитку конкретної дитини. Такі проблеми є цілком виправданими, оскільки «таких дітей у прямому значенні слова педагог веде за руку, його мета – співпрацювати, допомагати дитині оволодівати доступними знаннями» [5, с. 18].

Підготовка до самостійного проведення занять здійснювалась за алгоритмом, визначеним російським дослідником А. В. Хуторським [6, с. 504], який ми склали на основі підготовки до проведення уроків та модифікували його відносно організації корекційно-реабілітаційної роботи в реабілітаційному центрі:

1. Консультація з корекційним педагогом і методистом ВНЗ відносно наступних занять, з'ясування їх тематики і терміну проведення.

2. Подання плану індивідуального педагогічного маршруту кожної окремої дитини за визначеними напрямками.

3. Визначення основних корекційно-реабілітаційних цілей залежно від реабілітаційного потенціалу та окреслення приблизних досягнень дітей.

4. Розкладання дій на операції, побудова суб'єктивних кроків до оволодіння певною дією на основі орієнтувальної діяльності.

5. З'ясування ролі та місця заняття з певного напрямку у процесі соціалізації дітей, які мають помірний чи тяжкий ступені розумової відсталості.

6. Формулювання цілей занять з урахуванням пізнавальних можливостей дитини; позначення освітніх продуктів, які будуть створені у результаті роботи за даним напрямком.

7. Прогнозування результатів заняття: що сформулювати, на що звернути особливу увагу, якого типу поведінки слід очікувати від дитини чи підгрупи дітей.

8. Визначення методичних посібників, додаткової літератури за певним напрямком роботи.

9. Відбір мінімального змісту матеріалу та доступних засобів матеріалізації для виконання вправ.

10. Вибір найбільш ефективних прийомів та методів навчання, що сприяють активізації пізнавальної діяльності та в подальшому автономізації і персоналізації дітей, які мають помірний чи тяжкий ступені розумової відсталості.

11. Відбір і підготовка роздаткового матеріалу.

12. Розробка структури і плану заняття. Складання конспекту заняття та планування його етапів. Затвердження конспекту заняття до його проведення з корекційним педагогом та методистом.

Під час добору навчального матеріалу до занять студенти враховували соціальний та культурний розвиток дітей, прохання батьків відносно подальших перспектив життя дитини та поради корекційних педагогів щодо динамічних змін розвитку кожної конкретної дитини з помірним чи тяжким ступенями розумової діяльності.

Під час удосконалення методичного рівня студентів велике значення має самоаналіз та колективне обговорення проведених занять. До обговорення залучалися майбутні корекційні педагоги та методисти. Воно здійснювалося за єдиною схемою, яка поєднувала загальнодидактичний, психологічний та методичний аспекти аналізу. Під час обговорення увага зверталася на такі показники: матеріал заняття (відповідність теми заняття пізнавальним можливостям дітей, зв'язок з попередніми та наступними заняттями); обладнання заняття (наявність та підготовленість до початку заняття, точність у виборі, раціональність у використанні); зміст заняття (доступність, актуальність, урахування типологічних особливостей дітей); дотримання методично правильної структури заняття (на організаційному етапі забезпечення встановлення емоційного контакту з дітьми, організація їх уваги на наступний вид діяльності, формування вмінь і навичок з теми шляхом використання різноманітної практичної діяльності; заохочення в кінці заняття та відзначання зусиль); використання корекційних можливостей матеріалу; організація заняття (урахування принципів, методів і прийомів роботи з дітьми, які мають помірний чи тяжкий ступені розумової відсталості); встановлення емоційного контакту, доцільне використання елементів повторення, закріплення, встановлення міжособистісних зв'язків у групі; поведінка студента на занятті, його взаємодія з дітьми (знання індивідуальних і типологічних особливостей, рівня розвитку педагогічних умінь); мовлення студента на занятті (точність, виразність, чіткість).

У процесі такого аналізу дуже важливою є правильна оцінка студентом своєї роботи, уміння самостійно аналізувати власні можливості як педагога. Як правило, студенти вказували на недостатність організаційних умінь, деяким було важко надати своєчасну допомогу дитині під час виконання завдань, вибору засобів роботи. Організуючи роботу з дитиною, бажано прибирати предмети, які відволікають увагу, вони повинні з'являтися у

процесі заняття.

Умовою успішного проходження практики і вироблення психічного оптимізму як складової структури професійної успішності є психолого-педагогічний та акмеологічний супровід студентів.

Акмеологія спрямовує орієнтир методистів педагогічних практик на резерви, можливості студентів, які можуть реалізуватися в майбутньому. Цінність використання такого підходу полягає в тому, що він завжди є індивідуально спрямованим, а це дає змогу враховувати інтереси та уподобання кожного окремого студента. Це завжди інтерактивна взаємодія, яка передбачає вдосконалення моделей поведінки та діяльності. З огляду на це ми намагалися створити таке комфортне середовище, яке б стимулювало прагнення до самореалізації, творчості і успіху.

На заключному етапі зі студентами була проведена підсумкова конференція, яка дала можливість зробити висновки про теоретичну і практичну підготовки майбутніх корекційних педагогів до корекційно-реабілітаційної роботи в реабілітаційному центрі й окреслити заходи щодо вдосконалення практики.

Під час підбиття підсумків особливе місце посів аналіз звітної документації. Основні питання, які висвітлити студенти, були такими: загальна характеристика корекційно-реабілітаційної роботи в реабілітаційному центрі; характеристика групи дітей, з якою працювали студенти; аналіз власної діяльності на посаді корекційного педагога; соціально-педагогічна характеристика на дитину та визначення на її основі соціального прогнозу розвитку дитини; загальні висновки (якими знаннями, уміннями і навичками оволоділи у процесі проходження практики); пропозиції щодо вдосконалення практики.

Такий аналіз звітної документації дозволив зробити висновки щодо: якості їх роботи у процесі проходження практики; ступеня осмислення власного педагогічного досвіду; ставлення майбутніх корекційних педагогів до обраної професії.

Оцінюючи роботу майбутніх фахівців, ми передусім урахували рівень теоретичної і практичної підготовки до самостійної практичної педагогічної діяльності, ступінь оволодіння основними вміннями і навичками, рівень вирішення основних корекційно-реабілітаційних завдань, ставлення до педагогічної професії та дітей з помірним чи тяжким степенями розумової відсталості.

Як засвідчує аналіз документації, бесід з працівниками закладу, практика відбулась успішно. Студенти оволоділи такими вміннями і навичками:

- спостереження та аналізу корекційно-реабілітаційного процесу;
- планування та проведення індивідуальних і групових занять;
- організації роботи з батьками;
- творчого вирішення професійних завдань;
- узагальнення кращого педагогічного досвіду в реабілітаційному центрі.

Повсякденне спілкування майбутніх фахівців з дітьми, поступове їх «впізнання» сприяли закріпленню і розвитку любові та інтересу до дітей, породжували захопленість педагогічною діяльністю, дозволили усвідомити себе корекційним педагогом, набути досвіду самостійно розв'язувати актуальні проблеми корекційно-реабілітаційного процесу за конкретних умов. Особливого значення набуває проведення методичних семінарів, виробничих нарад та створення ситуації успіху у студентів.

Окремим завданням практики була організація просвітницької роботи серед педагогічного персоналу та батьків. Така робота сприяла позитивному впливу близьких на дитину, створенню сприятливих умов для навчання та виховання. Залучення сім'ї до сфери корекційної взаємодії є стабілізуючим фактором соціальної адаптації дитини з розумовою відсталістю. Студенти проводили бесіди, лекції, круглі столи, тренінги, консультації з питань: ставлення батьків до дитини з помірним чи тяжким степенями розумової відсталості; реакції батьків на дитячі дії (вказівки, підтримка, байдужість), при цьому враховувався стан батьків (розгубленість, пригніченість, пошук шляхів розв'язання проблеми). Окремо варто відзначити роботу студентів під час організації круглого столу на тему: «Ціннісне ставлення до розумово відсталої дитини». До цієї форми організації роботи корекційного педагога реабілітаційного центру майбутні фахівці залучили психолога, який допоміг відповідно розмістити батьків, підтримував під час бесіди нерішучих батьків. Працюючи з батьками, студенти взяли на озброєння перефразований А. Р. Маллером вислів В. М. Бехтєрева: «...якщо мати дитини після бесіди з педагогом-дефектологом іде пригніченою, вбитою, не бачить ніяких можливостей для просування в розвитку своєї дитини, то це не педагог» [3, с. 89].

Отже, проведена нами робота зі студентами експериментальної групи сприяла розвитку професійної творчості, індивідуальності, впевненості у власних силах та можливостях їх професійного мислення, справила потужний виховний вплив на формування особистості майбутніх корекційних педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бгажнокова И. М. Об изучении, воспитании и обучении детей с тяжелыми формами физического и психического недоразвития / И. М. Бгажнокова // Коррекционная педагогика. – 2005. – № 1 (7). – С. 5 – 11.
2. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі : навч. посіб. / О. В. Гаврилов. – Кам'янець-Подільський : Аксиома, 2009. – 308 с.
3. Маллер А. Р. Воспитание и обучение детей с тяжелой интеллектуальной недостаточностью : учеб. пособ. [для студ. высш. пед. учеб. завед.] / А. Р. Маллер, Г. В. Цикото. – М. : Академия, 2003. – 208 с.
4. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підруч. Ч. I : Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки) / В. М. Синьов. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 238 с.
5. Слостенін В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В. А. Слостенін. – М. : Просвещение, 1976. – 159 с.
6. Хуторской А. В. Современная дидактика : учеб. для вузов / А. В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с. – (Серия «Учебник нового века»).

УДК: 159.922.761 + 376.2

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ УТВОРЕННЯ ШТУЧНИХ ПОНЯТЬ У ДІАГНОСТИЦІ АНТИЦИПАЦІЇ ДІТЕЙ З ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

Романенко О. В.

кандидат психологічних наук
старший науковий співробітник
Національна академія внутрішніх справ

Стаття присвячена вивченню особливостей антиципації у дітей з церебральним паралічем. Визначаються специфічні особливості психічного розвитку хворих дітей, що впливають на антиципаційні здібності. Розглянуто та проаналізовано застосування методу утворення штучних понять в системі діагностики антиципації

Статья посвящена изучению особенностей антиципации у детей с церебральным параличом. Определены специфические особенности психического развития детей, которые влияют на способности к антиципации Рассмотрено и проанализовано использование метода образования искусственных понятий в системе диагностики антиципации.

The article is devoted to the exploring of anticipation of the children with cerebral palsy. The specific ways of anticipation creating are revealed. The method of formation of artificial concept in the system of diagnostic are observed and analyzed.

Ключові слова: діти з церебральним паралічем, антиципація, метод утворення штучних понять.

Ключевые слова: дети с церебральным параличом, антиципация, метод образования искусственных понятий.

Key word: children with cerebral palsy, anticipation, method of formation of artificial concept.

Створення умов для інтеграції дітей з церебральним паралічем у суспільство як актуальна тенденція сьогодення обумовлює пошук механізмів стимулювання їх пізнавальної та особистісної активності. У психолого-педагогічній науці нагромаджено значну кількість досліджень за даною проблематикою (Р.Я.Абрамович-Лехтман, М.В.Іпполітова, І.І.Мамайчук, О.М.Мастюкова, Г.В.Пятакова, Л.О.Ханзерук, Л.М.Шипіцина та ін.). Разом з тим потребують подальшого удосконалення психодіагностичні та психокорекційні напрями роботи з цією категорією дітей.

Недостатньо вивченим у спеціальній психології залишається феномен антиципації, який є провідним критерієм психічної активності людини та значною мірою визначає успішність психічного розвитку в онтогенезі (П.К.Анохін, М.О.Бернштейн, Б.Ф.Ломов, Є.М.Сурков та ін.).

Антиципація є формою випереджального відображення дійсності, що виявляється на різних рівнях психічного відображення (сенсорно-перцептивному, уявлень, мовленнєво-мислительному), та з підвищенням рівня характеризується ускладненням інтеграції психічних процесів [4]. Інтегративний характер антиципації в